

Detail 12

Honey, I shrunk the building

Een paar jaar geleden wonnen we een prijsvraag. De eerste vraag die de opdrachtgever ons stelde was; kan het bouwwerk ook kleiner? Bijvoorbeeld twee keer zo klein? Het ging om een koepel op een landgoed in Heemstede. De vraag had vooral te maken met het beschikbare budget. Tja, de helft kleiner, dan zou de koepel niet meer toegankelijk zijn en meer een soort speelobject voor kinderen worden. En dat was niet echt de bedoeling. We stelden voor om uit te zoeken of het ontwerp 0,8 of 0,9 keer verkleind kon worden. De conclusie was, dat verkleining met tachtig procent mogelijk bleek en wellicht zelfs beter is voor de plek.

En zo is het gebouwd, tachtig procent van het oorspronkelijke ontwerp. Het bouwwerk is uitgebreid geprezen, dus de verkleining heeft het ontwerp in ieder geval geen slecht gedaan. Er is natuurlijk ook niemand die ziet dat het uiteindelijke paviljoen kleiner is dan het prijsvraagontwerp. De vraag is, of je het had gezien als het niet verkleind was geweest. Hadden we dan gedacht; mooi hoor, maar eigenlijk is het net een beetje te groot voor de plek? Met objecten in een landschap van deze schaal is dat moeilijk te zeggen.

Schaal is een intrigerend begrip. Het is altijd, per definitie, relatief, in verhouding tot iets anders. Het huis waar we opgroeiden, oogt nu kleiner omdat we zelf nu eenmaal groter zijn geworden. Elektrotechniek, ooit het grootste gebouw van Delft, is helemaal niet zo groot meer omdat de gebouwen eromheen ook groter zijn geworden. Het kunstwerk in de vijver van het Museumplein in Rotterdam is te groot of de vijver is te klein. En de schaal van het Museumplein ten opzichte van de omliggende bebouwing in Amsterdam klopt ook niet helemaal. Fascinerend.

Er is op dit vlak iets wonderlijks aan de hand met de gefotografeerde gebouwen van Le Corbusier. Die zijn in werkelijkheid altijd kleiner en menselijker dan de foto doet vermoeden. De gebouwen ogen afstan-

delijk; modernistisch, koel en niet erg menselijk. Villa Savoye lijkt op beeld een koude, wit gestucte kantoordooos op pootjes. Het blijkt echter een bijzonder fijn woonhuis te zijn. De verhouding van de verschillende ruimten binnen en de opeenvolging ervan is heel prettig. Het wit is niet overheersend; er is een fijne afwisseling van wat kleur, meubels met leer, hier en daar wat hout en gordijnen. De hellingbaan heeft volgens ons bouwbesluit vast niet de juiste hellingshoek, maar het is wel een fijne route omhoog, richting het licht.

Ook het klooster La Tourette oogt op de foto reusachtig; een afstandelijke betonnen kolos die uittorent boven een schattig dorpje in een lieflijk heuvelachtig landschap. Ongezellige boel. Ter plekke kom je echter tot geheel andere conclusies. Het gebouw ademt de menselijke maat vanuit al zijn poriën. Klein waar het moet, in de individuele cel, waar de dominicaan denkt en studeert. Spiritueel en indrukwekkend waar het hoort, in de kerk, waar het hemelse ervaren wordt en de baan van de aarde rond de zon een belangrijke plek krijgt bij de lichtinval. En profaan waar het kan, waar de dominicaan de blik naar buiten richt, in de eetzaal en in de brede gangen in de binnentuin.

Wat kunnen we hiervan leren? Dat foto's kunnen bedriegen en dat de schaal van gebouwen, van ruimten in verhouding tot elkaar en tot ons, relatief is. Het bouwbesluit ten spijt; er bestaan geen waarheden. Een doorgang hoeft niet 85 centimeter breed te zijn om er doorheen te kunnen; een entree hoeft niet per se ruim en hoog te zijn; een gang is ook prettig als deze wel breed is en ramen heeft; een gevel kan zelfs zonder ramen, ter contemplatie en lichtweerkaatsing; een glaspui hoeft geen stijlen op regelmatige afstand te hebben; een balkonhekje kan wel uit beton gemaakt worden en een verblijfsruimte van 1.83 bij 6 meter kan ook fijn zijn. En soms kun je een winnend ontwerp met tachtig procent verkleinen.

Marjolein van Eig

